

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันว่าปัญหาทันตสาธารณสุข เป็นปัญหาเกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่องปาก เช่น โรคฟันผุ โรคเหงือกอักเสบ และโรคปริทันต์อักเสบซึ่งยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่โรคร้ายแรงที่ต้องรักษาอย่างเร่งด่วนและไม่ทำให้เสียชีวิต แต่โรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบ เปรียบเสมือนภัยมืดที่บั่นทอนสุขภาพอย่างมาก ทั้งต่อร่างกายและจิตใจและมีผลกระทบต่อการศึกษาของเยาวชนอีกด้วย เพราะในด้านการศึกษานั้นสุขภาพเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทุกด้านของตัวบุคคล ซึ่งปัญหาทันตสาธารณสุขในกลุ่มเยาวชนยังพบอยู่เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กวัยเรียนที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติในอนาคต ทั้งกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ ต่างก็ตระหนักถึงปัญหานี้ของเด็กวัยเรียน จึงได้มีการจัดโครงการทันตสุขภาพโรงเรียน แต่ปัญหาโรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบก็ยังมีอยู่โดยเฉพาะในเด็กวัยเรียนตอนปลาย จากการศึกษาที่โรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบไม่ใช่โรคร้ายแรง จึงทำให้บุคคลนั้นละเลยการเอาใจใส่ดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง ซึ่งแม้ว่ากระทรวงสาธารณสุขจะได้เร่งดำเนินการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทันตสุขภาพให้ประชาชนทุกกลุ่มอายุได้ตระหนักถึงปัญหาและสนใจดูแลสุขภาพช่องปากของตนเองมาโดยตลอดแล้วก็ตาม แต่ปัญหาทางด้านทันตสุขภาพของประชาชนในทุกกลุ่มอายุก็ยังมิได้อยู่ (กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2540) สุขภาพช่องปากที่ดีหมายถึงสภาวะของช่องปากและอวัยวะที่เกี่ยวข้องสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ โดยสามารถทำให้บุคคลสามารถรับประทานอาหาร พุด และมีความมั่นใจเมื่อต้องเข้าสังคม ซึ่งสัญญาณดังกล่าวแสดงว่าสภาวะช่องปากของบุคคลนั้นปราศจากพยาธิสภาพใดๆอันจะส่งผลให้สุขภาพทั่วไปดีขึ้น การมีปัญหาสุขภาพช่องปากมิได้หมายถึงเฉพาะการมีโรคฟันผุ โรคปริทันต์ หรือการสูญเสียฟันดั่งที่เข้าใจกันโดยทั่วไป แต่ปัญหาทันตสุขภาพได้รวมถึง 1) การมีสภาวะผิดปกติหรือมีโรคอยู่ในช่องปาก อาทิ โรคฟันผุ โรคปริทันต์ ถุงน้ำ (cyst) รอยโรคก่อนเนื้องอกหรือมะเร็ง / 2) การสูญเสียอวัยวะ เช่น การสูญเสียฟันจากโรคหรืออุบัติเหตุ 3) การที่อวัยวะในช่องปากไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ เช่น มีปัญหาในการบดเคี้ยวอันเนื่องมาจากความผิดปกติของข้อต่อขากรรไกรหรือการปวดฟัน 4) การสูญเสียความสามารถ เช่น มีปัญหาในการพุดหรือการบริโภคอาหาร 5) มีปัญหาด้านสังคม เช่น การไม่กล้ายิ้มหรือขาดความมั่นใจเนื่องจากมีฟันถูกถอนไปแล้วไม่ได้ใส่ฟันปลอม ทำให้มีปัญหาด้านความสวยงาม(สุทธิชัย ขุนทองแก้ว.2540)

ปัญหาด้านทันตสุขภาพของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา นับว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญเนื่องจากมีผลกระทบต่อสุขภาพ ก็คือก่อให้เกิดความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน เคี้ยวอาหารได้ไม่เต็มที่ มีกลิ่นปาก อีกทั้งเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคซึ่งเป็นสาเหตุทำให้สุขภาพร่างกายอ่อนแอทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพจิต ขาดความมั่นใจในตนเอง รวมไปถึงต้องเสียค่าใช้จ่ายในการบำบัดรักษาโรค จากปัญหาด้านทันตสุขภาพทำให้ประเทศต้องสูญเสียงบประมาณโดยรวมเป็นจำนวนมาก นักเรียนวัยประถมศึกษาเป็นวัยที่มีความเสี่ยงต่อโรคฟันผุสูง เนื่องจากเป็นวัยที่ฟันแท้ทยอยโผล่ขึ้นมาในช่องปาก ฟันแท้ที่เพิ่งขึ้นจะยังไม่แข็งแรงเท่าที่ควร ต้องมีการสะสมของแร่ธาตุอีกไม่ต่ำกว่า 2 ปี ทำให้ช่วง 2 ปีแรกนี้เป็นช่วงที่เสี่ยงต่อการผุและเมื่อผุแล้ว จะมีการลุกลามอย่างรวดเร็วประกอบกับที่ฟันเพิ่งขึ้นยังไม่เกิดการสึกหลอจากการใช้งาน ทำให้มีหลุมและร่องลึกเป็นที่สะสมของคราบจุลินทรีย์ จึงมักจะตรวจพบฟันผุในบริเวณนี้เป็นส่วนใหญ่ นอกจากฟันผุในฟันแท้แล้ว ยังมีปัญหาเหงือกอักเสบร่วมด้วยเพราะมี ปัญหาในการไม่แปรงฟัน หรือขาดทักษะในการแปรงฟันไม่ว่าจะเป็น โรคฟันผุหรือเหงือกอักเสบ เมื่อทิ้งไว้นานจนเกิดการทำลายของเนื้อเยื่อขึ้นแล้ว เช่น ฟันเป็นรูหรือเหงือกกรัน จะเป็นการทำลายที่ถาวรไม่สามารถให้กลับคืนมาในสภาพเดิมได้ ดังนั้นการมี สุขภาพช่องปากที่ดีถือว่าเป็นความจำเป็นสำหรับทุกคน โดยเฉพาะเด็ก เพราะเด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในภายหน้าและถ้าเด็กมีทันตสุขภาพที่สมบูรณ์ก็ย่อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีทันตสุขภาพที่สมบูรณ์ด้วยเช่นกัน

จากผลการสำรวจทันตสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 5 ในพ.ศ. 2543-2544 (กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข,2543)พบว่าสถานการณ์เป็น โรคฟันผุในฟันถาวรในประชากรกลุ่มอายุ 12 ปี มีอัตราเป็น โรคฟันผุถึงร้อยละ 57.3 โดยมีค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด 1.64 ซี่ต่อคน ในกลุ่มอายุ 15 ปี พบผู้เป็น โรคฟันผุเพิ่มมากขึ้น ลักษณะการผุคล้ายกับกลุ่มอายุ 12 ปี กลุ่มผู้ใหญ่ อายุ 35-44 ปี และผู้สูงอายุ 60-74 ปี จะพบการผุที่รากฟัน เนื่องจากการร่นของเหงือก ซึ่งเป็นผลจากโรคปริทันต์ ซึ่งจะเห็นว่าโรคในช่องปากที่กล่าวมา ถ้าไม่ได้รับการดูแลรักษาที่ถูกต้องแล้ว จะเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียฟันจำนวนมาก อัตราการเกิดโรคฟันผุในกลุ่มอายุเหล่านี้ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กอายุ 12 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มอายุที่สำคัญทางระบาดวิทยาเนื่องจากเป็นกลุ่มอายุที่มีฟันถาวรขึ้นครบ 28 ซี่ อัตราการเกิดโรคฟันผุในวัยนี้จะใช้เพื่อเป็นการทำนายแนวโน้มการเกิดโรคในวัยผู้ใหญ่ และยังใช้เป็นตัวแทนเปรียบเทียบความรุนแรงของการเกิดโรคของประเทศต่าง ๆ สำหรับโรคเหงือกอักเสบพบว่า อายุ 12 ปี เมื่อวัดด้วยดัชนี CPI พบผู้มีสภาพเหงือกปกติร้อยละ 9.5 เหงือกอักเสบ (ไม่มีหินน้ำลาย) ร้อยละ 17.4 และผู้มีหินน้ำลาย (มีหรือไม่มีเหงือกอักเสบ) ร้อยละ 73.1 แต่เมื่อวัดสภาวะเหงือกอักเสบ โดยไม่ดูถึงการมีหินน้ำลาย พบผู้มีเหงือกอักเสบร้อยละ 76.9 นับว่าเป็นตัวเลขที่สูงมาก ดังนั้นควรจะเน้นหนักในงานด้านทันตกรรม

ป้องกัน การเกิดโรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบในคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะในเด็กวัยเรียนตอนปลาย ซึ่งมีอายุระหว่าง 10-12 ปี ซึ่งเด็กวัยนี้ส่วนใหญ่จะเรียนอยู่ในชั้นประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) จากการสำรวจทันตสุขภาพของจังหวัดขอนแก่นซึ่งได้ทำการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพของประชาชนในจังหวัดขอนแก่นในปี พ.ศ.2552 พบว่า อัตราการเป็นโรคฟันผุสูงในทุกกลุ่มอายุ โดยเฉพาะกลุ่มอายุ 12 ปี มีค่าเฉลี่ย ผุ ถอน อุด (DMFT) เท่ากับ 1.45 ซึ่งต่อคนมีฟันแท้ผุ ร้อยละ 55.22 (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2552) และจากการสำรวจทันตสุขภาพของอำเภอพล ซึ่งได้ทำการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพของเด็กอายุ 12 ปี พบว่า มีค่าเฉลี่ย ผุ ถอน อุด (DMFT) เท่ากับ 2.21 ซึ่งต่อคน (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพล, 2552)

จากการสำรวจสภาวะทันตสุขภาพเด็ก 12 ปี ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ในปีพ.ศ.2552 พบว่าปัญหาโรคฟันผุในเด็กอายุ 12 ปี มีฟันผุร้อยละ 66.67 มีค่าเฉลี่ย ผุ ถอน อุด (DMFT) เท่ากับ 2.16 ซึ่งต่อคน (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวทุ่ง, 2552) ซึ่งมีค่าเกินกว่าที่กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขกำหนดไว้ว่าไม่เกิน 1.5 ซึ่งต่อคน ซึ่งพบว่ายังอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องได้รับการรักษาที่เร่งด่วน

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความรู้และทัศนคติของเด็กนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) ในตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น ว่ามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของนักเรียนหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานส่งเสริมทันตสุขภาพและเพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริงในชุมชน ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและผลการศึกษาที่ได้จะนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาทันตสุขภาพระดับอำเภอ และระดับจังหวัดต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษา

พฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6)

ในตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์เฉพาะ เพื่อศึกษา

1.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2

(ป.4 – ป.6) ในตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

1.2.2 ทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2

(ป.4 – ป.6) ในตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

การดูแลทันตสุขภาพของนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น วัดได้โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น

การปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพ หมายถึง การแสดงออกต่อการดูแลทันตสุขภาพ รวมถึงการดูแลส่งเสริมสุขภาพช่องปากเด็กให้สามารถใช้งานได้ตามปกติของนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น วัดได้โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้น

ทันตสุขภาพ หมายถึง สภาวะที่ฟันและอวัยวะต่าง ๆ ในช่องปากมีความปกติสมบูรณ์ ปราศจากโรค และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพของนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

สุขภาพช่องปาก หมายถึง สภาวะที่แข็งแรง สมบูรณ์ของอวัยวะต่าง ๆ ในช่องปากสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์เต็มทั่วถึงระบบบดเคี้ยว และอวัยวะที่เกี่ยวข้องของนักเรียนประถมศึกษาช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) ในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้พบปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับการดูแลทันตสุขภาพ ของนักเรียนประถมศึกษา ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4 – ป.6) ในตำบลหัวทุ่ง อำเภอพล จังหวัดขอนแก่น

1.6.2 เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับองค์กรของรัฐบาลหรือเอกชนในการจัดโครงการที่เหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการด้านทันตสุขภาพ

1.6.3 เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสอนวิชาด้านทันตสุขภาพแก่นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงสาธารณสุขศาสตร (ทันตสาธารณสุข) และนักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาทันตสาธารณสุข วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น

1.6.4 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สนใจที่จะศึกษาวิจัยด้านทันตสุขภาพในเชิงลึกต่อไป